

Sterilizasyon Odası ve Uygun Çalışma Düzeni

Dr. Nursen TOPCUOĞLU, Prof. Dr. Güven KÜLEKÇİ

İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü, İSTANBUL

e-posta: nurtopcu@istanbul.edu.tr - gkulekci@istanbul.edu.tr

Diş hekimliğinde tedavi esnasında kullanılan tüm alet ve malzemeler kontamine kabul edilir. Diş hekimliği çalışanları ve hastalar arasındaki çapraz bulaşma riskini önlemek ya da en aza indirmek için yeniden kullanılabilir aletlerin yeniden kullanıma hazırlanma süreci büyük önem taşımaktadır.

Aletlerin tekrar kullanılmaya hazırlanması için gerekli işlemler sırasıyla aletlerin bekletilmesi/ön ıslatma, temizlik, kurutma ve paslanmaya karşı koruma, sınıflandırma ve paketlenme, sterilizasyon, sterilizasyon kontrolü, saklama ve dağıtım aşamalarından oluşur.

Hazırlık işlemleri hasta bakılan bölümlerden ayrı, bağımsız bir bölümde yapılmalıdır. Sterilizasyon odası olarak adlandırılacak bu özel bölüm, kliniğin içerisinde merkezi bir yerde bulunmalı ve bu bölümün altyapısı ve havalandırılması iyi ayarlanmış, uygun fiziksel koşulları olmalıdır. Oda kliniğin yüküne bağlı olarak gereksinimini karşılayabilecek büyüklük ve donanımda olmalıdır. Kirliliği ve temiz aletlerin karışmaması için mümkünse temiz ve kirliliği alanlar ayrı odalarda ancak birbiriyle bağlantılı olacak şekilde dizayn edilmelidir. Hazırlık işleminin seyri, kirliden temize olacak şekilde saat yönünde ayarlanmalı; çalışılan ortamın sınırları renkli bantlarla bölümlere ayrılmalı ve işaret levhaları ile her bölüm ayrı ayrı belirtilmelidir. Dikkat çekmek için “kontamine alan” ya da “kirliliği alan” ve “steril alan” ya da “temiz alan” şeklinde levhalar asılmalıdır. Bölümlerin düzenli olmasına, gereksiz malzemelerin ortada bulunmamasına özen gösterilmelidir.

Kontamine aletlerin dekontaminasyon alanına transferi ve steril edilmiş aletlerin kliniğe ya da depolama alanına transferi emniyetli bir şekilde yapılmalı; odada giriş ve çıkışlar için ayrı kapılar bulunmalıdır. Bölümlerdeki havalandırma yönü, işlem yönünün aksine temizden kirliliğe doğru olmalıdır. Portatif fanlar hiçbir şekilde kullanılmamalıdır.

Steril alet ve malzeme paketleri temiz alanda ve kontaminasyon riskinin ve nemin az olduğu kapaklı dolap, çekmece ya da kapaklı şeffaf kutularda saklanmalıdır. Paketleri lavabo altı, pencere pervazı üstü, vantilatör, ısıtma ya da klima sistemlerinin yakınlarında ve kirliliği kontrol edilemeyen yerlerde ve kırtasiye ya da temizlik malzemeleri gibi ürünlerin yanında saklamak uygun değildir. Paketler sıkıştırılmadan sık sık ellenmek zorunda kalınmayacağı şekilde dizilmelidir. Aletlerin depolama sistemi “ilk giren ilk çıkar” prensibi ile oluşturulmalı; son kullanma tarihleri paketleme durumuna göre belirlenmelidir. Paketlerin şeffaf kısımlarına kendinden yapışkanlı şerit ya da etiketler üzerine çıkmayan, akmayan ve toksik olmayan kalemlerle sterilizasyon koşulları ve kaydı yazılmalıdır. Vakumlu otoklavda steril edilmiş paketlerde herhangi bir delinme ya da bozulma olmamış ise sterilizasyon bozulmamış kabul edilir ve tekrar sterilizasyon yapılmadan kullanılabilir.

Sterilizasyon odası dekontaminasyon, paketleme, sterilizasyon ve saklama olarak dört bölümden oluşmalıdır. Bu bölümlerde basitçe, ayrı bir el yıkama lavabosu, kirli aletleri koymak için ayrı bir alan, yıkama ve durulama lavabosu, aletlerin temizliğinin ve fonksiyonlarının gözlenmesi için uygun ışıklandırması olan bir alan, paketleme alanı ve steril edilmiş aletler için uygun saklama alanı olmalıdır. Malzemeler her zaman görülebilir ve kolay ulaşılabilir olmalıdır.

Diş hekimliği klinikleri için bölümlere göre bulunması gereken alet ve malzemelerin listesi:

Dekontaminasyon bölümü:

- Kişisel koruyucular: kalın mutfak tipi eldiven, maske, gözlük, önlük.
- Keskin ve sivri alet atmak için atık kabı (hasta başında atılamayıp kalan alet, iğne, enjektör için).
- Tıbbi atık kabı (hasta başında atılamayan atıklar için).
- Maşa veya penset (keskin ve sivri atıkları tutmak için).
- El yıkama malzemeleri (antimikrobiyal ve antimikrobiyal olmayan sıvı sabun).
- Sabunluk (el değmeden kullanılabilen tipte).
- Dezenfektan ve silme bezleri (yüzey dezenfeksiyonu için).
- Çöp kovası (tezgahın içine de monte edilmiş olabilir).
- Alet temizleyici (ultrasonik veya yıkayıcı/dezenfektör makine).
- Aletleri yıkamak için deterjan.
- Alet temizleme fırçası (uzun saplı, gerektiği ender durumlar için).

Paketleme bölümü:

- Yedek alet ve malzeme (kullanılmış olanlar hasar gördü ve değiştirilecekse: frezler, kanal aletleri vs.).
- Tek kullanımlık sterilize edilebilir malzeme (örn. gaz tamponlar, pamuk vs.).

- Sterilizasyon poşetleri (aletler için, özel otoklav paketlenme malzemesi).
- Sterilizasyon rulosu veya kağıdı (kasetler veya tepsiler için, özel otoklav paketlenme malzemesi).
- Sterilizasyon yapıştırıcı bandı (paket yapmak için kullanılan sterilizasyon kağıtlarını yapıştırmak için).
- Otoklav paketlenme cihazı
- Kimyasal indikatör (her paketin içine ve dışına koymak için)
- Mekanik indikatörler: Bowie Dick, Helix testleri (her sabah otoklav kontrolü için)
- Biyolojik indikatör (en azından haftada bir kullanmak için)
- Alet kasetleri.

Sterilizasyon bölümü:

- Sterilizasyon cihazları (kuru sıcak hava sterilizatörü/otoklav).
- Kapaklı kaplarda yüksek düzeyli dezenfektan (salt ısıya dayanıksız malzemeler için!).
- Başlıklar için yağ (eğer gerekirse).

Saklama bölümü:

- Şeffaf, kapaklı, büyük kaplar.
- Steril olmuş paketlerin saklanacağı sıkıca kapanabilen rutubetli olmayan dolaplar, çekmeceler.

İngiltere Diş Hekimleri Birliği'nin Diş Hekimliğinde İnfeksiyon Kontrolü Dokümanı 2009'a göre diş hekimliğinde iyi klinik uygulamaları için gereklilikleri şöyle sıralanmıştır:

- Elde yıkamaya son vererek yeterli kapasitede valide edilmiş modern bir yıkayıcı dezenfektör kullanılmalı;
- Temiz ve kirli iş akışları arasında ayırımı sağlayan diğer çalışma ortamlarından tamamen ayrılmış dekontaminasyon odası ya da odaları kullanılmalı ve odalara giriş çıkış dekontaminasyonda görevli personelle sınırlanmalı;
- Alet depolaması sırasında olası kontaminasyonu azaltmak için depolama klinikten uzakta yapılmalı; steril alet paketleri kolayca tanınacak şekilde ve üzerinde zamanın belirtildiği "ilk giren ilk çıkar" prensibi ile depolanmalıdır.

Merkezi sterilizasyon düzeni diş hekimliği çalışanları ve hasta güvenliğini sağlamanın yanında klinik tarafındaki dolap gerekliliğini azaltarak hastalar için tedavi alanını genişletir ve yeni tedavi alanları oluşturulmasına olanak sağlar. Alet depolanması merkezi alanda olduğundan bu düzen ile stok kontrolü ve siparişi kolaylaşır; personel ve aletler daha verimli kullanılarak aletlerin izlenmesi ile ilgili işlemlerde standardizasyon sağlanır.

KAYNAKLAR

1. Külekçi G. Diş hekimliği İnfeksiyon Kontrol Rehberi CD'si, İDO Dergi 2007;113 (Mart-Nisan). www.ido.org.tr
2. British Dental Association. *Advice Sheet Infection Control in Dentistry*, A12. October 2009.
3. Department of Health. *Health Technical Memorandum 01-05: decontamination in primary care dental practices*. November 2009.
4. www.osha.gov/SLTC/dentistry/index.html (Accessed: August 2006).